

MARSHALLSPENINGSVIÐGERÐIN Á DANATINGI

Sum fólkatingsmaður Dam upplýsti átingi undan jólam, tá figgjarkreppan var fyrri, áttu Føroyingar at fáa mundað pening av marshallhjálpinum aftr teimum longu fingnu 10 milliónunum.

Hetta seinra býti av marshallhjálpinum var nú ein dagin til umröðu á ríkisdegi. Tá flutti P. M. Dam hesa röðu, ið varð væl fagnað, og sum ríkisdagstíðindini vísa, tók figgjarmálaráðharrin Torkel Kristensen heitt undir við Dam.

Vit taka upp eftir ríkisdagstíðindum:

P. M. DAM: Síðste gang man í det høje ting behandlede tildelingen af Marshallhjælp til Færøerne, standede man ved ca. 1 pct. af den samlede hjælp til Danmark, altså 1/4 pct. mere, end der tilkom os i henhold til folketallet, hvilket vi takker meget for. Det blev 10 mill. til Færøerne. Færøernes lagting bestemte at bruge de 6 millioner til elektrificering af øerne, medens de 4 millioner påtænkes anvendt til aflastning af lagtingsrejsplaner for havnebygning på de større pladser. Siden har man ændret fordelingen således, at 2 millioner af de nævnte 4 tænkes brugt til modernisering af telefonvæsenet i Thorshavn. Udover de 10 mill. kr. fik vi også adgang til lån af 75 millioner til industrielle formål, hvad vi var meget taknemmelige for. Af de 10 millioner er til dato hjemkommet 3.442.700 kr. til elektrificering, 1 mill. til telefonvæsenet og 995.000 kr. til havnebygningssarbejde.

Et af hovedmøtterne for Marshallhjælpen er at yde ekstraordinær hjælp til udvikling af produktionsmidlerne. Dette har skabt uheldt glæde på Færøerne og vakt forbavning om, at der ved hjælp af Marshallpengene ville blive taget rigtig fat deroppe; thi det kan desværre ikke nægtes, at Færøerne står en del tilbage for i hvert fald det øvrige Norden, hvilket har sin forklaring i øernes karrige og vanskelige natur- og erhvervsforhold.

Da der er tale om et samlet beløb til Færøerne, vil jeg gerne have lov til at lægge beslag på det høje tings tid for en mere omfattende begrundelse for vore ønsker, end jeg ville have gjort, hvis talen var om hjælp på et enkelt område.

Jeg kan således anføre havneforholdene. De er nok blevet meget forbedret, men lader endnu en del tilbage at ønske. Dog må det siges, at der for tiden er store arbejder igang men finansieringen af disse volder vanskeligheder.

Der findes endnu øer, hvor der ikke er vejforbindelse mellem byderne.

Elkraft findes kun på nogle få pladser. Her tænkes på vandkraftelværker. Små motørelværker findes nu på en del pladser, men disse kan ikke danne basis for nogen industri af betydning, deres opgave består hovedsagelig i at forsyne husene med lys. Nu er man imidlertid ved forannevnte andel af Marshallhjælpen og ved betydelige bidrag fra staten og lagtinget gået igang med det store elprojekt kaldet SEV.

Udover fisketørring, en smule småvirksomheder har vi ingen industri af betydning. Her venter store opgaver på os, særlig hvad angår de industrielle muligheder, der knytter sig til fiskerierhvervet.

Man har telefonforbindelse på øerne, men den er desværre forældet og alt andet end i god forfatning. I Thorshavn er man dog som sagt i gang med en gennemgribende modernisering. Der savnes stadig telefonforbindelse med den øvrige del af riget, et savn, som man både hermede og deroppe føler meget generende, et savn, der må afhjælpes hurtigst muligt.

Englenderne ofrede under krigen mange millioner på at bygge en flyveplads deroppe. Den blev desværre ikke færdig inden krigen afslutning, og vi savner stadig flyveforbindelse med den øvrige del af Danmark og med omverdenen i det hele taget.

De færøske fiskele indeholder mængder af kul, hvis kvalitet er meget bedre end brun-kulenes og således også godt anvendelige til husholdning, centralvarmeanlæg og visse industrianlæg på land. Men kulvene har dog ikke tilstrækkelig brændselsværdi til at kunne anvendes som stæmkul.

Det skal ikke skjules, at der er gjort forslag på en kulminedrift, der også har kostet staten penge. Men disse forslag har været præget af ukendte ledelse og underfinansiering. En amerikansk ekspert, hr. Marstrand, har imidlertid for nogen tid siden ved hjælp af Marshallpenge været på Færøerne for at undersøge rentabilitetsmulighederne

for en kulminedrift i større stil. Resultatet af hans undersøgelser foreligger i en betænkning. Ved investering af den nødvendige kapital, 8-9 mill. kr., mener han, at en rationel kulminedrift godt kan betale sig, d.v.s. man kan producere kul til konkurrencedygtige priser. En sådan produktion ville ikke alene afhjælpe en del af den forfærdelige arbejdsløshed, der for tiden hersker på Færøerne, men den ville også spare på den kostbare valuta, som man nu må øse ud til indkøb af kul.

Også hospitalsforholdene på øerne er meget utilfredsstillende. Man har fra statens side ved opførelsen af et hypermoderne sygehus på Tveraa ydet et stort bidrag til forbedring af disse forhold, og det ønsker jeg at takke for, man er meget glad for det; men opførelsen af et moderne landsygehus og et sundsygehospital er en opgave, som man ikke godt kan forsvare at skyde ud, uden at det kommer til at gå utiladeligt hårdt ud over de syge.

Allerede inden krigen beskæftigede man sig i ministeriet og i Færøernes lagting med en udvidelse og forbedring af den højere skole. Her er tale om realskoleundervisning og om opretholdelse af en studenterskole. Der forelå et færdigt forslag fra ministeriet, tiltrædt af et flertal i lagtinget, men så kom krigen og standede sagen. Løsningen af dette spørgsmål er dog ikke mindre påkrævet i dag, ja, den akutte situation er kommet til at foreligge, at enten må den højere skole reorganiseres med opførelse af de nødvendige skolebygninger og en kostskolebygning for eleverne, der kommer fra byderne, eller må man nedlægge studenterskolen og etablere flere mellem-skoler. Sker det sidste, må det betegnes som et meget beklageligt tilbageskridt.

Udviklingen af de her nævnte områder, som man desværre ikke kan nemme udenom er noget tilbage, og som følgelig har krav på ekstraordinære foranstaltninger og en betydelig finansiell støtte, er af vidtrækkende betydning for det lille færøske samfund. Men skønt man med fuld ret kan sige dette, må det betones med den styrke, som retten til at eksistere giver en, at foran alle andre opgaver træder finansieringen af vort fiskerierhverv i forbindelse med en gennemgribende sanering, modernisering og fornyelse af vor fiskeriflåde, thi fiskeriet danner selv eksistensgrundlaget for øernes befolkning.

Førnyelsen af færøernes fiskeriflåde var allerede inden krigen meget aktuel. De fiskerskibe, man havde, var gamle, moderne og med undtagelse af nogle få trawlere og snurrevadbåde hovedsageligt brugt til det for fiskerne slidsomme og lidet givende hånd linefiskeri. Også her sætte krigen stop, men da forholdene under krigen formede sig således, at ishændingene ikke kunne og delvis på grund af krigsflåren ikke ville besørge

transporten af deres fisk, som man i England gerne ville have fat i, kunne færøerne tage til Island med deres gamle kuttere for at købe fisk til videresalg i England. Skønt der, særlig i slutningen af krigen, kunne være tale om store tab, tjente færøerne i det store og hele meget på denne handel, samtidig med at fiskeriet med de få trawlere og det lille antal mere moderne skibe, man ejede, gav store penge. For en fuldstændigheds skyld må dog tilføjes, at for dem, der ikke kunne komme med skibene, og som heller ikke havde adgang til lønnet arbejde på landjorden — og dem var der mange af desværre —, var krigstiden også økonomisk set en hård belastning. Ved krigens ophør stod der ribbet og på bar bund.

Som alle vegne, hvor der bliver rigeligt med kontante penge, viste der sig straks ved de forbedrede indtjeningsmuligheder på Færøerne tendenser til inflation. Da der har været tale om del om den færøiske inflation, er det måske ved nærværende lejlighed på sin plads at anføre, at inflationsbølgen dog altså ved at sætte sig på øerne, og på Island, der var undergivet nogenlunde de samme besættelseskræfter som vi, Hr. amtmand Hilbert har indlagt sig stor fortjeneste ved i god tid meget kraftigt at henlede befolkningens og de styrendes opmærksomhed på den stadigt voksende inflationsfare. Som den meget dygtige og resolute mand, han er, som en mand der er sig sit ansvar bevidst, gjorde han det, skønt man sjældent har været vidne til en mere demagogisk agitation end den, der af en i inflation spekulerende klike mennesker blev rejst imod ham og alle dem, der indså nødvendigheden af i tide at dæmpe op for inflationsbølgen.

Skønt det under krigen var umuligt at lade bygge eller købe ældre skibe var siddende stadig stærkt optaget af planer vedrørende fornyelse af vor fiskeriflåde. Trangen hertil meldte sig så meget stærkere, som færøerne desværre var ude for at miste en trediedel af deres fiskeriflåde ved krigsforlis, torpedering, minesprængning og bombning fra luften. Meningerne om, hvilke veje man skulle gå, hvordan fornyelsen i det hele taget skulle arrangeres, og i hvilket tempo man burde skride frem, var som altid delt.

I erkendelse af, at man i tide havde stået forberedt til straks efter krigens ophør at gå i gang med fiskeriflådens modernisering og fornyelse, blev der allerede i 1943 af et mindretal, for hvilket undertegnede var leder, i lagtinget fremsat forslag om en fem-årsplan, hvorefter der bl. a. ved hjælp af et tvungent lån og håndlægning af en væsentlig del af overskudskapitalen successivt i løbet af fem år skulle anskaffes det til beskæftigelse af den færøiske fiskeribefolkning nødvendige antal skibe af forskellige typer, alt eftersom man til den tid måtte anse det for

mest formålstjenligt. Denne båndtegning af kapitalen ville også have haft en meget stærkt begrænsende virkning på inflationen, ved køb af færdigbyggede nye skibe eller ved nybygninger, skulle ske i samråd med og efter godkendelse af et særligt valgt nævn bestående af teknisk- og erhvervsdygtige folk. Men dette forslag vandt desværre ikke flertal for sig. Det erkendes nu af alle, at hvis man var gået denne vej ville vi næppe have været nede i denne dødsensfarlige konjunktural, som vi i dag befinder os i med fare for, at bølgerne vil lukke sig over hovederne på os.

Man endes imidlertid om at stifte erhvervslånefonden, hvis indtægter for den væsentligste del skulle bestå i en fjerdedel af lagtingsbudgettets overskud.

Et flertal gik ind for det administrative princip, at når en fisker eller en sammenlutning af fiskere, en købmand eller et selskab selv kunne tilvejebringe en anseelig del af anskaffelseskapitalen og bankerne iøvrigt var villige til at yde lån på de sædvanlige betingelser, ville der for erhvervslånefonden være basis for at yde supplerende 2. prioritetslån til bygning, modernisering eller indkøb af fiskerifartøjer. Man så i fiskernes og redernes egne ydelser og i bankernes deltagelse i engagementet den nødvendige garanti for, at køb eller nyanskaffelse af fiskerifartøjer ville komme til at foregå under den nødvendige kontrol og kyndige bedømmelse af skibenes styrke, kvalitet og pris i forhold til deres rentabilitetsmuligheder og i det hele taget deres egnethed til formålet. Men de erfaringer, man har gjort, kan desværre ikke siges at have honoreret forventningerne. Der løb hausse i køb af fiskerifartøjer, og dette dyde kontrol med og bedømmelse af priser medførte, at al forsigtighed og den nødvendige m. m. gik fløjten. Det ville, som allerede antydte, have været ikke så lidt bedre, om man havde holdt sig til den successive anskaffelse ved og under kontrol af det omtalte fagligt og erhvervsmæssigt set vel kvalificerede nævn, således som man gjorde det i Island, hvor man prøvede på at sælge de gamle skibe og købe eller lade bygge hypermoderne nye fiskerifartøjer.

Man brugte imidlertid de under krigen indvundne penge for en stor del til køb af gamle fiskerifartøjer. Priserne var altfor høje. Mange af disse fartøjer er udramgeret, og andre må udramgeres og erstattes med nye moderne skibe, så langt det økonomisk er muligt. En anden del af økonomisk kørt fast og kan ikke fortsætte uden en fuldstændig reorganisering og gennemgribende sanering af flåden. Der hersker en i den grad lammende likviditetskrisis, at såfremt det ikke lykkes at tilføre fiskerierhvervet en betydelig

(framhald 8)

JAKOB JÓNSSON

frá Hrauni:

ALDUR

Valur (ótolin á máli): Erla, gev mær tíð at summa meg. Skal eg trúgva tí, at eg veruliga eri vorðin sýslumaður her í sýsluni?

Erla (dregur á bæði): Les so telegrammið um aftur meðan, tá tú ikki trýr mær. (Íbyggj) Men tað stendur ikki í telegramminum.

Valur: Hvat er tað?

Erla (leggur annan armin um hálsin á honum, men leist tó sum hon hevur seg undan): Tú minnist nokk ikki kamarið, sum vit svóvu í í nátt tú segði at myrkið har var sum fullt av reyðum ljósum, líka sum pinkalítlum lýsandi stjörnum. (Snarar sær heilt ímóti honum og kykkar av hita). Táíð pápi er farin, fær tú tað kamarið at sova í. (Fevnir hann fast og dygt. Hann leggur armin um hana og trýstir hana at sær).

Valur: Takk fyrri takk fyrri alt. — Erla..... Erla: Eg elski teg, Valur. (Og tey fevnast aftur).

Elskar tú meg, Valur?

Valur: Ja.

Erla: Sig tað so.

Valur: Eg segði tað.

Erla: Nei, tú segði tað ikki. Sig nú: Eg

Valur: Eg

Erla: Elski.....

Valur: Elski.....

Erla: Teg.....

Valur: Teg.....

Erla: Og so öll orðini í senn líkasum í nátt, — í myrkrinum.

Valur (í ástaryli): Eg elski teg!

Ásmundur (kemur inn, men steðgar á við dyrnar, tá hann sær tey hálsfevnast): Hvat í sjálvum... Og hvat? Hvat er her áfati?

Valur og Erla (venda bráðliga andlitini burtur). Ásmundur: Ei dani í at tað gongur so væl við útróðrinum, tá fólkid er greipað á kjafatumum meðan mest um evni stendur. Var tað ógjörlikt at bíða inn til seinni?

Erla: Leika ikki so í, gamli mín. Eg veit at tú ger tað fyrri meg, at tú fer ikki longur við tí, sum tú sá. Ella ikki?

Ásmundur: At fjandanum til! Linan ikki hálvuppgjörd, sum Helga fekkst við. Hvar er Helga? Rúmtist hon ikki inni her, ella hvat? (Stóðkar brýr móti Erlu).

Erla: Bíða nú, bíða nú, gamli mín. Lat meg nú siga tær tíðindi.